

KRONIKA

JAN FILIPEK
Akademia Rolnicza w Krakowie

DOROBEK KRAKOWSKIEJ AKADEMII ROLNICZEJ IM. H. KOŁŁĄTAJA W KSZTAŁCENIU KADR DLA GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ (1890—1990)

W dniach 22—23 czerwca 1990 r. odbyły się uroczyste obchody studium akademickich studiów rolniczych w Krakowie (1890—1990). Były one od początku związane z Uniwersytetem Jagiellońskim. Hugo Kołłątaj, patron Akademii Rolniczej w Krakowie od 1978 r., opracowując projekt modernizacji Uniwersytetu, już w 1776 r. postulował utworzenie katedry rolnictwa. Zorganizowano ją na Wydziale Filozoficznym pod nazwą Katedry Gospodarstwa Wiejskiego, ale dopiero w 1807 r. Niestety, wykłady rolnictwa w ramach tej Katedry zostały po 2 latach przerwane.

Studium Rolnicze UJ

Inicjatorem uruchomienia w Krakowie studiów rolniczych z odrębnym programem nauczania był prof. Edward Janczewski, wybitny botanik i rektor UJ. Myśl tę podjął prof. Emil Godlewski, znakomity fizjolog roślin i chemik rolny, który był organizatorem i pierwszym dyrektorem Studium Rolniczego na Wydziale Filozoficznym UJ, utworzonego w 1890 roku i funkcjonującego w tej formie do 1923 r. W poczet słuchaczy Studium przyjmowano na podstawie świadectwa dojrzałości. Studia trwały początkowo 3 lata. Przejście w 1911 r. na kurs 4-letni było podyktowane dokonującą się w naukach rolniczych specjalizacją. Każdy rok studiów kończył się egzaminem komisyjnym z wszystkich przedmiotów. Zdanie tego egzaminu było warunkiem przejścia na rok następny. W 1921 r. obok komisyjnych wprowadzono także egzaminy szczegółowe, zdawane przed indywidualnymi wykładowcami przedmiotów. Przedłożenie pracy dyplomowej oraz zdanie egzaminu komisyjnego i po ostatnim roku studiów stanowiło podstawę absolutorium. Na mocy zarządzenia z 1926 r. wszystkim absolwentom Studium Rolniczego przyznano tytuły inżynierów rolnictwa.

Wydział Rolniczy UJ

Rozbudowa organizacyjna i kadrowa doprowadziła w 1923 r. do przekształcenia Studium Rolniczego Wydziału Filozoficznego w samodzielny Wydział Rolniczy, który działał w Uniwersytecie Jagiellońskim do 1953 r. W programie nauczania dokonano zmian polegających na wprowadzeniu specjalizacji na ostatnim roku studiów oraz zwiększeniu liczby egzaminów, w porównaniu z programem Studium Rolniczego. Dyplomy inżyniera rolnictwa wydawano absolwentom Wydziału Rolniczego UJ do 1946 r. włącznie, z kilkuletnią przerwą w czasie II wojny światowej. Dzięki tajnemu nauczaniu, do którego Wydział Rolniczy przystąpił w 1943 r., spora liczba słuchaczy mogła po wojnie podjąć naukę na odpowiednio wyższym roku studiów. W następstwie tego, roczniki absolwentów Wydziału Rolniczego z lat 1945 i 1946 odznaczają się stosunkowo wysoką liczebnością.

W 1945 r. wprowadzono tytuł magistra inżyniera rolnictwa nadawany począwszy od 1947 r. absolwentom 4-letnich studiów rolniczych. Równocześnie dyplomy inżyniera rolnictwa przyznawane absolwentom Studium Rolniczego UJ w latach 1893—1946 uznano za równorzędne dyplomom magistra inżyniera.

Głębsza reforma nauczania datuje się od 1948 r., kiedy to zaczęto wprowadzać w życie studia dwustopniowe. Pierwszy stopień studiów (I°) prowadził do uzyskania dyplomu inżyniera po 7 lub 8 semestrach nauki, w tym półroczna praktyka produkcyjna. Na studia magisterskie (II°) trwające 3 semestry, przechodziła tylko nieliczna grupa absolwentów kursu inżynierskiego. Wprowadzając dwustopniowość nauczania zmierzano do zapewnienia gospodarce narodowej dopływu kadr z wyższym wykształceniem rolniczym w ciągu krótszego okresu czasu. Wraz ze zmniejszaniem się deficytu kadrowego w rolnictwie zaczęto zwiększać nabór na studia II°, by w 1956 r. wrócić w zasadzie do jednolitych studiów 5-letnich, prowadzących do uzyskania tytułu magistra inżyniera. Pierwsi absolwenci studiów inżynierskich opuścili Wydział Rolniczy w 1952 r. Otrzymali oni tytuły inżyniera rolnika-agrotechnika i inżyniera rolnika-zootechnika. W ten sposób w ramach Wydziału Rolniczego rozpoczęto kształcenie zootechników przed utworzeniem w 1953 r. Wydziału Zootechnicznego.

Nawiązując do Wyższego Naukowego Kursu Spółdzielczego działającego od 1924 r. przy Wydziale Rolniczym UJ, w 1945 r. zorganizowano w ramach tegoż Wydziału Studium Spółdzielcze z programem obejmującym 3 lata zajęć dydaktycznych oraz pół roku praktyki. Na podstawie pracy magisterskiej i złożonego egzaminu dyplomowego, absolwenci otrzymywali tytuł magistra nauk spółdzielczych. Tytuł ten na Wydziale

Rolniczym UJ uzyskało 431 absolwentów. Po przeniesieniu w 1950 r. do ówczesnej Akademii Handlowej w Krakowie, Studium Spółdzielcze zostało po pewnym czasie rozwiązane.

Wydział Leśny UJ

W 1946 r. przekształcono Wyższe Kursy Leśne działające od 1945 r. przy Instytucie Badawczym Leśnictwa, w Sekcję Leśną Wydziału Rolniczego UJ, który równocześnie zmienił nazwę na Rolniczo-Leśny. Z kolei w 1949 r. uruchomiono odrębny Wydział Leśny UJ, a Wydział Rolniczy powrócił do pierwotnej nazwy. Okres studiów leśnych trwał 4 lata i kończył się nadaniem tytułu magistra inżyniera leśnictwa. Dyplom inżyniera leśnictwa otrzymywali absolwenci, którzy nie przedłożyli pracy magisterskiej, a w latach 1953 i 1954 także absolwenci studiów I° obowiązujących od 1950 r.

Wyższa Szkoła Rolnicza

W 1953 r. z Uniwersytetu Jagiellońskiego wyodrębniono wydziały: Rolniczy i Leśny, tworząc w Krakowie samodzielną uczelnię rolniczą pod nazwą Wyższej Szkoły Rolniczej. W chwili powstawania składała się ona z następujących wydziałów: Rolny (od 1958 r. Rolniczy), Zootechniczny i Leśny (zlikwidowany w 1954 r.). Powołanie w Krakowie akademickiej uczelni rolniczej wynikało z potrzeb kadrowych rolnictwa południowej części kraju, w tym obszarów górzystych Karpat. Zapotrzebowanie na specjalistów przygoowanych do prac nad racjonalnym zagospodarowaniem terenu stało się przyczyną uruchomienia nowych kierunków studiów. Z uwagi na znaczenie gospodarki wodnej w Polsce południowej, w pierwszej kolejności powołano do życia Wydział Melioracji Wodnych (1955), a w ramach jego rozbudowy uruchomiono Oddział Geodezji Urządzeń Rolnych (1960). Na obu kierunkach obowiązywały jednolite studia 5-letnie, a absolwenci otrzymywali tytuł magistra inżyniera melioracji wodnych lub geodezji urządzeń rolnych.

Pilna potrzeba zagospodarowania lasów stała się przyczyną reaktywowania w 1963 r. Wydziału Leśnego, po 10-letniej przerwie. Wprowadzono jednolite studia 5-letnie, dające tytuł magistra inżyniera leśnictwa. W związku z urbanizacją Polski południowej i wzrostem zapotrzebowania na produkty ogrodnicze, w latach 60-tych doszło w Krakowie do uruchomienia studiów ogrodniczych: w 1966 r. powstaje Oddział Orgodniczy Wydziału Rolniczego, a w 1968 r. utworzono samodzielną Wydział Ogrodniczy WSR. W 1969 r. opuściła Wydział pierwsza grupa absolwentów

z tytułami magistra inżyniera ogrodnictwa (po studiach 5-letnich) i inżyniera ogrodnictwa (po studiach 4-letnich). Studia ogrodnicze w Krakowie miały zresztą wieloletnią tradycję: od 1924 r. działał przy Wydziale Rolniczym UJ Dwuletni Kurs Ogrodniczy, przekształcony w 1938 r. w Studium Ogrodnicze.

Akademia Rolnicza

W latach 70-tych odbywał się dalszy rozwój organizacyjny Uczelni. W 1972 r. przemianowano Wyższą Szkołę Rolniczą na Akademię Rolniczą oraz utworzono Instytut Mechanizacji i Energetyki Rolnictwa, spełniający funkcję Oddziału na Wydziale Rolniczym. W tym też roku zaczęła się rekrutacja na pierwszy rok studiów mechanizacyjnych, jakkolwiek Wydział Techniki i Energetyki Rolnictwa powstał dopiero w 1977 r. W tym samym roku opuścili Wydział pierwsi absolwenci jednolitych studiów 5-letnich z dyplomami magistra inżyniera mechanizacji rolnictwa.

W 1973 r. powstaje w Rzeszowie Zamiejscowy Wydział Ekonomiki Produkcji i Obrotu Rolnego, nastawiony na kształcenie specjalistów dla przedsiębiorstw i organizacji zajmujących się skupem produktów rolnych oraz zaopatrzeniem rolnictwa w środki produkcji. Pierwsi absolwenci z dyplomami magistra inżyniera ekonomiki produkcji i obrotu rolnego opuścili Wydział w 1978 r. po 5 latach jednolitych studiów. Z kolei w 1974 r. powołano na Wydziale Rolniczym Oddział Technologii Żywności z 5-letnim programem nauczania i tytułem absolwenta: magister inżynier technologii żywności. Uruchomienie tego kierunku wynikało z dużego zapotrzebowania na fachowców w przemyśle spożywczym, żywieniu zbiorowym oraz kontroli żywności. Wreszcie w 1978 r. utworzono w ramach Zamiejscowego Wydziału Ekonomiki Produkcji i Obrotu Rolnego w Rzeszowie Oddział Rolniczy „B” ze specjalnym programem przeznaczonym dla absolwentów średnich szkół rolniczych, legitymujących się praktyką zawodową.

Od 1987 r. zaprzestano rekrutacji na rolnictwo „B” w związku z utworzeniem w tym roku w Rzeszowie Filii krakowskiej AR z 2 samodzielnymi wydziałami ekonomiczno-rolniczymi, kształcącymi w zakresie: ekonomiki produkcji rolniczej oraz ekonomiki obrotu surowcami i produktami rolniczymi.

Studia zaoczne

Studia zaoczne w Akademii Rolniczej w Krakowie mają bardzo długą historię. Studium Zaoczne Wydziału Rolniczego powstało w 1952 r.,

a więc jeszcze w ramach Uniwersytetu Jagiellońskiego. O przyjęcie na studia zaoczne mogli się ubiegać maturzyści ze stażem pracy w zawodzie rolniczym lub własnym gospodarstwie rolnym. Absolwenci otrzymywali tytuł inżyniera rolnika, po czym mogli się ubiegać o dyplom magisterski w trybie studiów eksternistycznych lub magisterskich studiów uzupełniających, prowadzonych systemem zjazdowym, analogicznie jak zawodowe studia zaoczne. W 1954 r. utworzono Studium Zaoczne na Wydziale Zootechnicznym, w 1964 r. na Wydziale Leśnym, w 1965 r. na Wydziale Melioracji Wodnych, w 1968 r. na Oddziale Geodezji Urzędzeń Rolnych i w 1969 r. na Wydziale Ogrodnictwa. Wydział Ekonomiki Produkcji i Obrotu Rolnego prowadzi od 1973 r. studia stacjonarno-zaoczne. W okresie rozkwitu studiów zaocznych zajęcia dydaktyczne odbywały się

Tabela 1

Liczba wydanych dyplomów ukończenia Studium Rolniczego UJ, Wydziału Rolniczego, Rolniczo-Leśnego i Leśnego UJ, Wyższej Szkoły Rolniczej i Akademii Rolniczej w Krakowie

Kierunek studiów	Czasokres wydawania dyplomów	Dyplom		
		inżyniera	magistra inżyniera lub magistra	razem c+d
a	b	c	d	e
Rolnictwo	1893—1939	5807*	5032	10 839
	1945—1989			
Spółdzielczość	1947—1953	—	431	431
Leśnictwo	1949—1954	903	1935	2 838
	1965—1989			
Zootechnika	1952—1989	1397	2146	3 543
Melioracje wodne	1960—1989	619	1899	2 518
Geodezja				
urzędzeń rolnych	1965—1989	506	1155	1 661
Ogrodnictwo	1969—1989	784	1943	2 727
Mechanizacja				
rolnictwa	1977—1989	—	814	814
Ekonomika produkcji				
i obrotu rolnego	1978—1989	593	1498	2 091
Technologia żywności	1979—1989	—	675	675
Ogółem	1893—1989	10609	17528	28 137

* Patrz tab. 2

Tabela 2

*Liczba wydanych dyplomów ukończenia studiów
w układzie chronologicznym*

Okres	Dyplom			Razem dyplomów rocznie
	inżyniera	magistra inżyniera lub magistra	razem b+c	
a	b	c	d	e
1893—1939	1096*	—	1096	23
1945—1950	198*	459	657	110
1951—1960	2210	1387	3597	360
1961—1970	884	2819	3703	370
1971—1980	3359	5625	8984	898
1981—1989	2862	7238	10100	1122
Ogółem	10609	17528	28137	—

* Tytuł inżyniera rolnictwa przyznawany na Studium i Wydziale Rolniczym UJ w latach 1893—1946 był prawnie równorzędny tytułowi magistra inżyniera rolnictwa.

nie tylko w Krakowie, ale także w 5 punktach konsultacyjnych. W chwili obecnej funkcjonuje jedynie Punkt Konsultacyjny Wydziału Rolniczego w Łańcucie, którego 25-lecie działalności przypadło na 1989 r. Ponad 1000 osób spośród słuchaczy tego Punktu otrzymało dyplomy ukończenia studiów.

Absolwenci

W latach 1893—1989 wydano w Krakowie łącznie ponad 28 tys. dyplomów ukończenia Studium Rolniczego, Wydziału Rolniczego, Rolniczo-Leśnego i Leśnego UJ, Wyższej Szkoły Rolniczej i Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja (tab. 1 i 2). Liczba ta nie obejmuje absolwentów studiów podyplomowych uruchomianych na poszczególnych wydziałach, w zależności od zapotrzebowania terenu.

Na kierunku rolniczym w latach 1893—1989 wydano ogółem ponad 10 800 dyplomów inżyniera, magistra inżyniera i magistra, co stanowi 38,5% ogólnej liczby absolwentów (tab. 1). Liczba ta obejmuje także absolwentów rolnictwa „B” w Rzeszowie. Udział pozostałych kierunków studiów w ogólnej liczbie dyplomów przedstawia się następująco: zootechnika 12,6%, leśnictwo 10,1%, ogrodnictwo 9,7%, melioracje wodne 9,0%, ekonomika produkcji i obrotu rolnego 7,4%, geodezja urządzeń rolnych 5,9%, mechanizacja rolnictwa 2,9% i technologia żywności 2,4%.

Do 1939 r. wydawano rocznie niewiele ponad 20 dyplomów ukończenia studiów rolniczych, czyli prawie 5 razy mniej niż w okresie 1945—1950 (tab. 2). Liczba absolwentów opuszczających Uczelnię wzrosła bardzo w latach 70-tych, a zwłaszcza na początku lat 80-tych. Rekordowym był rok 1982, w którym ukończyło studia na wszystkich wydziałach i oddziałach 1424 absolwentów. W następnych latach liczba dyplomantów

Tabela 3

Wydziały i kierunki studiów wg stanu na 31 XII 1989

Lp.	Wydział	Kierunek studiów		
		lp.	rok utworzenia	nazwa
1	Rolniczy z Oddziałem Technologii Żywności	1	1890	Rolnictwo
		2	1974	Technologia żywności
2	Leśny	3	1946	Leśnictwo
3	Zootechniczny	4	1953	Zootechnika
4	Melioracji Wodnych z Oddziałem Geodezji Urządzeń Rolnych	5	1955	Melioracje wodne
		6	1960	Geodezja urządzeń rolnych
5	Ogrodniczy	7	1966	Ogrodnictwo
6	Techniki i Energetyki Rolnictwa	8	1972	Mechanizacja rolnictwa
7	Ekonomiki Produkcji Rolniczej	9	1987	Ekonomika produkcji rolniczej
8	Technologii Obrotu Surowcami i Produktami Rolniczymi	10	1987	Ekonomika obrotu surowcami i produktami rolniczymi

zmniejszała się dochodząc w 1988 i 1989 r. do 759 i 781. Spadek liczby dyplomów wynika z malejącego naboru i ogólnej liczby słuchaczy. W dniu 31.XII.1980. Uczelnia kształciła 8280 studentów stacjonarnych i zaocznych, co było stanem maksymalnym w historii studiów rolniczych ośrodka krakowskiego. Odtąd liczba studentów stopniowo się zmniejszała, by 31 XII 1986 osiągnąć stan 4853 słuchaczy. Od 1987 r. obserwuje się znów wzrost liczby studentów. Dnia 31.XII.1989 r. Uczelnia liczyła 5278 słuchaczy, w tym 3799 na studiach stacjonarnych i 1479 na studiach dla pracujących.

Uczelnia składa się aktualnie z 8 wydziałów i 2 oddziałów: razem 10 kierunków studiów (tab. 3). Na większości kierunków studiów stacjonarnych programy przewidują jednolite nauczanie w ciągu 5 lat oraz dyplomy magistra inżyniera. Zaoczne studia inżynierskie trwają 4 lata, a magisterskie studia uzupełniające 3 semestry. Obchody setnej rocznicy utworzenia w Krakowie studiów rolniczych stanowią okazję do zastanowienia się nad rozmiarami, kierunkami i poziomem kształcenia absolwentów w celu efektywnego włączenia się Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w nurt przemian gospodarczych dokonujących się w Polsce.